

TÜRKİYE'DE ORMAN YANGINLARI VE ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

Prof. Dr. Hayati DOĞANAY*
Yrd.Doç. Dr. Serkan DOĞANAY**

Özet

En önemli doğal kaynaklarımızdan biri olan ormanlar; artan nüfus ve giderek genişleyen tarım arazileri, kentleşme ve sanayileşme gibi nedenlerle yoğun bir baskı altındadır. Ülkemizde ormanların azalması ya da ekonomik olarak verimsizleşmesi, artık güncel bir sorundur. Orman azaltıcı faktörlerden birisi de, orman yangınlarıdır.

Yangınlarla ilgili düzenli istatistiklerin tutulmaya başlandığı 1937-2002 yılları arasında çıkan yaklaşık 72 bin yangında, 1.5 milyon ha kadar orman alanı zarar görmüştür. Sonuçları itibariyle büyük bir afet olan orman yangınları ülkemizin daha çok Ege, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde görülmektedir. Bu bölgelerde, özellikle yaz mevsiminde sıcaklık, yağış, bağıl nem ve rüzgâr gibi iklim elemanlarının gösterdiği özellikler, yangınlar için elverişli bir ortam oluşturur. Ayrıca bu doğal koşullara çeşitli beşerî aktiviteler de eklenince, yangın riski daha da artmaktadır.

Türkiye'nin bulunduğu konumda orman yangınları tamamen önlenemese de, ülke nüfusunun bilinçlendirilmesi ve alınacak önlemlerle orman yangınlarını ve olumsuz sonuçlarını, en aza indirmek mümkün olacaktır. Ülkemizin geleceği ve sürdürülebilir ormancılık faaliyetleri açısından bu son derece önemlidir. Bu inceleme yazımızda orman yangınlarının nedenleri, bölgesel dağılımları, sosyal ve ekonomik sonuçları yanında alınması gereken

* Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.

** Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.

önlemler üzerinde de durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Orman, Orman Yangını, Doğal Denge

Abstract

Forests, one of the most important natural sources, are under a big pressure because of some reasons such as rising population and the agriculture territories which expands day by day, urbanization and industrialization. Now the forest decreasing or being unfruitful economically is a current problem. One of the factors of forest decreasing is fires.

It is seen that about 1.5 million forest lands suffered harm between 1937 and 2002 in which 72 thousand fires occurred and orderly statistics were totalled about fires. Known as disasters in view of their results, forest fires mostly occur in Aegean, Mediterranean and Marmara regions in our country. Such climatic characteristic as heat, rain, relative moisture and wind make a suitable condition for forest fires especially in summer in these regions. Moreover, the fire risk rises when various human activities are added to these natural conditions.

Even if the forest fires aren't be able to prevented completely in Turkey's condition, It will be possible to reduce the forest fires and its results minor forming the population of country and the taken measures. It is too important for our country's future and maintainable forest activities. In our investigation it is talked about the reasons of forest fires, regional distribution, social and economical results and required measures.

Key Words: Forest, Forest Fire, Natural Balance

TÜRKİYE'DE ORMAN YANGINLARI VE ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

Forest Fires and Measures to be Taken in Turkey

A. Türkiye'nin Orman Varlığı ve Bölgesel Dağılımı

Kendiliğinden veya insan eliyle yetişmiş ağaç ve ağaççık örtüsü bölgeleri, orman; ormanla örtülü araziler ise, orman arazisi olarak tanımlanır.¹ Başka bir tanımda ise orman, çok sayıda bitki ve hayvan popülasyonlarından meydana gelen bir yaşama ortaklığı, yaşam birliği, ekosistem; hatta büyük bir canlı organizma şeklinde ifade edilmektedir.²

Türkiye, iklim ve jeomorfolojik özellikler nedeniyle biyolojik çeşitlilik oranının yüksek olduğu bir ülkedir. Ancak, Anadolu'nun tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olması da, orman varlığını etkilemiştir. Doğal, tarihsel ve kültürel koşulların ormanlar üzerindeki etkileri çoğunlukla olumsuz yönde olmuş, orman varlığımız giderek azalmış ve verimsizleşmiştir.

Orman amenajman etütlerine göre Türkiye'nin orman arazisi büyüklüğü 20703122 hektar kadardır. Bu veri esas alındığında, ülke alanının % 26.4'lük bir payının orman arazilerinden oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu oran Almanya'da % 30.7, Yunanistan'da % 46.7, İtalya'da % 47.0, Japonya'da % 67.8, A.B.D.'nde % 32.4, Finlandiya'da % 76.7'dir.³ Buna göre yurdumuz, ormanca orta zenginlikte bir ülke konumundadır. Ama yine de Türkiye, ormanca zengin Avrupa ülkeleri ile orman yoksulu Orta Doğu ülkeleri arasında, bir orman adası görünümü sergiler.

Türkiye ormanlarının coğrafi dağılışı incelendiğinde, yaklaşık 20.7 milyon hektarı biraz aşan orman arazimizin önemli bir payının, kıyı bölgelerimizde toplanmış olduğu görülür. Örneğin 2000 yılı verilerine göre

---

¹ DOĞANAY, H., 1988, Türkiye Ekonomik Coğrafyası. Çizgi Kitabevi, Konya, s. 275.

² TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI, 1999, Türkiye'nin Çevre Sorunları. Türkiye Çevre Vakfı Yay., Önder Matbaa, Ankara, s. 303.

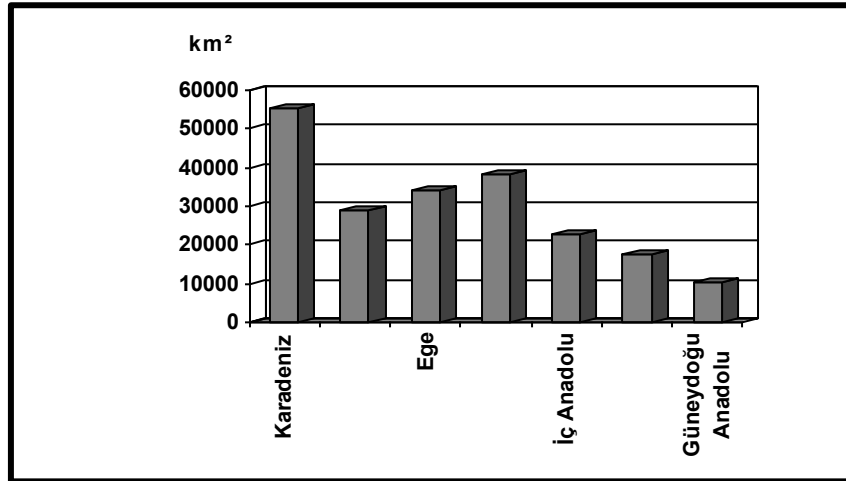
³ TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI, 1999, a.g.e., s. 306-307.

bu pay, % 75 dolayında (15.6 milyon hektar kadar) bulunuyordu. İç bölgelerin payı ise, % 25’i pek aşmıyordu (Tablo 1, Şekil 1, Harita 1). Coğrafi bölgeler arasında Karadeniz bölgesi, orman arazisi büyüklüğü bakımından, ilk sırada yer almaktadır. Orman zenginliği bakımından bölgeler arasında görülen eşitsizliğin temelinde, geniş anlamda iklim elemanları bulunmaktadır. Nitekim Türkiye kıyı bölgeleri, özellikle nem, yağış ve sıcaklık bakımından daha uygun koşullara sahiptirler. Bu nedenle de, Türkiye ormanlarının % 75 kadarı kıyı bölgelerimizde yer alır. Düşük nem koşulları, yetersiz yıllık yağış tutarları ve uzun yılların tahribatı, iç bölgelerdeki orman azlığının temel sebepleri olarak gösterilebilir.

Tablo 1. Türkiye Orman Arazilerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılışı (2000).

Bölge	Alanı(km ²)	Orman Alanı (km ²)	Bölge %’si	Ülke %’si
Karadeniz	141156	55250.0	39.1	26.6
Marmara	67306	28821.2	42.8	13.9
Ege	85000	34331.7	40.3	16.6
Akdeniz	118165	38055.1	32.2	18.3
İç Anadolu	151275	22887.8	15.1	11.0
Doğu Anadolu	163449	17577.8	10.7	8.5
Güneydoğu Anadolu	57210	10108.1	17.6	5.1
Toplam	783562	207031.3	26.4	100.0

Kaynak: <http://www.ogm.gov.tr>’ den alınmıştır.

Şekil 1. Türkiye Ormanlarının Coğrafi Bölgelere Dağılışı (2000).

Günümüz ekolojik koşullarına göre, ülkemizin en az % 50'sinin ormanla kaplı olması gerekirken⁴, bugün bu oran % 26.4 kadardır. Tarım arazileri açılması, yakacak ve yapacak odun kesimi, aşırı hayvan otlatma ve orman yangınları, ülkemizdeki orman azaltıcı başlıca etkenleri oluşturmaktadır.

Harita 1. Türkiye Ormanlarının Coğrafi Dağılışı (Doğanay, 1998: 281'den alınmıştır).

B. Türkiye'de Orman Yangınlarının Nedenleri ve Bölgesel Dağılımı

Çok yönlü özellikleri ile ormanlar, dünyanın en önemli doğal kaynaklarının başında gelmektedir. Ancak bu doğal kaynak, nüfusun aşırı artması, şehirleşme, sanayileşme etkinlikleri gibi beşerî nedenlerle yoğun bir baskı altındadır. Gerçekten de, günümüzde dünya karalarının % 25'i ormanlarla kaplıdır. Oysa, yaklaşık 8 bin yıl önce, bunun 6 milyar hektar kadar olduğu sanılmaktadır. Ancak % 50 azalarak bugün, 3 milyar hektara inmiştir.⁵ Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ormanların azalması, güncel sorunların başında gelmektedir. Bu zenginliğin korunması amacıyla sağlanan olumlu ve yapıcı gelişmelere rağmen, yine de ormancılık ekonomimizdeki en köklü sorun, Türkiye ormanlarının azalmasıdır.

⁴ ATALAY, İ., 1994, Türkiye Vejetasyon Coğrafyası. Ege Üniv. Basımevi Bornova, İzmir, s. 9.

⁵ ÖZEY, R., 2001, Günümüz Dünya Sorunları. Aktif Yayınevi, İstanbul, s. 227.

Yangınlar, tarım ve otlak arazisi kazanma süreci, orman içi ve orman kenarı yerleşmeler başlıca orman azaltıcı faktörler olarak dikkati çeker.⁶ Çalışmamızın içeriğine uygun olarak, orman azaltıcı faktörlerden, orman yangınları üzerinde durulacaktır.

Orman yangınları, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de, çok büyük mal ve can kaybına yol açan doğal afetlerin başında gelmektedir. Orman yangınlarının başlamasına neden olan etmenleri iki ana başlık altında toplamak mümkündür. Yıldırımlar, cam parçalarının optik özellik göstermesi ve rüzgârlı havalarda kuru dalların birbirine sürtünmesi doğal etmenleri; bilinçli (ekonomik ve terör amaçlı) ve istem dışı (sigara izmariti, piknik ateşi, kazalar v.b.) davranışlar ise beşerî etmenleri oluşturur.⁷

Dünyada görülen orman yangınlarının % 98.8 kadarı, bilerek ya da istem dışı olarak, insanların çeşitli etkinlikleri sonucu meydana gelmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere ancak % 1’den biraz fazla kısmı, doğal nedenlerle oluşmaktadır.⁸

Sadece ülkemizde değil, daha pek çok ülkede yangınlar, orman azaltıcı en önemli faktörlerden biridir. Özellikle subtropikal iklim bölgeleri ile karasal iklim bölgelerinin ormanları, yaz mevsimlerinde yangınların yayılmasını kolaylaştırması bakımından, çok duyarlı duruma gelirler. Çünkü bu bölgelerde, özellikle yaz boyunca sıcaklık değerleri yüksek ve bağıl nem oranları düşüktür.

Dünya ülkeleri arasında, orman yangınlarının en çok zarar verdiği ülkelerden biri de, Türkiye’dir. Coğrafi konum olarak ülkemiz, Akdeniz havzasında yer almakta ve ormanlarımızın büyük bir bölümü, yangın tehdidi altında bulunmaktadır. Özellikle Kahramanmaraş’tan başlayıp, Akdeniz, Ege’yi takiben İstanbul’a uzanan 1700 km’lik sahil şeridinin 160 km derinlikteki bölümü, orman yangınları bakımından çok büyük bir hassasiyet göstermektedir (Harita 2). Orman yangını tehlikesine maruz kalan orman

⁶ DOĞANAY, H., 1998, a.g.e., s. 288-289.

⁷ ŞAHİN, C.,-SİPAHİOĞLU, Ş., 2002, Doğal Afetler ve Türkiye. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, s. 379.

⁸ ŞAHİN, C.,-SİPAHİOĞLU, Ş., 2002, a.g.e., s. 379.

alanlarımız 12 milyon hektardır.⁹ Bir başka ifadeyle ormanlarımızın, yaklaşık % 58'i yangınlar açısından riskli bölgelerde bulunmaktadır. Zaten ülkemizdeki orman yangınlarının çok büyük bir kısmı, bu riskli bölgelerde meydana gelmektedir.

Ülkemizdeki orman yangınlarının oluşumlarına bakıldığında % 38'inin ihmal ve dikkatsizlikten (piknik ateşi, ot-çayır-anız yakma, sigara v.b.), % 12'sinin kasten (kundaklama, tarla açma v.b.), % 3'ünün yıldırımdan ve % 47'sinin ise bilinmeyen nedenlerden çıktığı görülür¹⁰ (Tablo 2, Şekil 2). Bu verilerden anlaşılacağı üzere ülkemizdeki orman yangınlarının esas nedenini insan faktörü oluşturmaktadır. Kasıtlı olarak yangın çıkarıp millî servete zarar vermek, kasıtlı olarak yangın çıkarıp yerleşim yeri, tarla ve otlak alanları kazanma çabası başlıca faktörlerdir. Bu arada, ihmalden kaynaklanan yangınları da belirtmek gerekir. Örneğin tarlalarda anız yakılması, orman içi veya yakınında çobanların ateş yakmaları, araçlardan atılan yanan sigara izmaritleri ve kibrit çöpleri gibi. Ayrıca piknik yerlerinde yakılan ve ayrılırken söndürülmeyen ateş de yangınlara yol açmaktadır. O halde ülke insanların bu konuda bilinçlendirilmesi, orman yangınlarını büyük ölçüde azaltacaktır.

Harita 2. Türkiye’de Orman Yangınları Riskinin Yüksek Olduğu Alanların Coğrafi Dağılımı (<http://ogm.gov.tr>’den yararlanılarak).

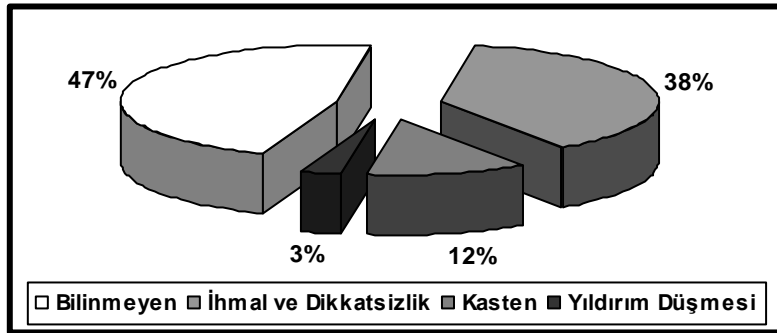
⁹ <http://www.ogm.gov.tr>’den alınmıştır.

¹⁰ <http://www.ogm.gov.tr>’den alınmıştır.

Tablo 2. Türkiye’de Orman Yangınlarının Nedenleri (2000-2002).

Yangın Nedeni	Yanan Alan (ha.)	%’si
Bilinmeyen	19 240	47.0
İhmal ve Dikkatsizlik	15 560	38.0
Kasten	4 912	12.0
Yıldırım Düşmesi	1 250	3.0
Toplam	40 936	100.0

Kaynak: <http://www.ogm.gov.tr>’ den alınan verilerden hesaplanmıştır.

Şekil 2. Türkiye’de Orman Yangınlarının Nedenleri (2000-2002).

Ülkemizde orman yangınları ile ilgili düzenli kayıtlar, 1937 yılından itibaren tutulmaya başlanmıştır. Bu verilere göre, 1937-2002 devresi, yani 65 yılda 71 961 orman yangını çıkmış ve bu yangınlarda 1 524 645 hektar kadar orman örtüsü yok olmuştur¹¹ (Tablo 3). Orman yangınlarında yıllık ortalama yangın sayısı 1107 kadarken yok olan orman örtüsü tutarının yıllık ortalaması ise, 23456 ha’ı bulmuştur. Günümüze kadar meydana gelen her yangında ortalama 21 hektar orman örtüsü yanmıştır. Orman yangınları sonucu farklı mesleklerden 62 kişi yaşamını yitirmiştir. Ülkemizdeki orman yangınlarının, sayı olarak % 38’i ve alan olarak % 45’i Muğla, İzmir, Antalya Orman Bölge Müdürlükleri yönetim sahasındaki ormanlar da

¹¹ <http://www.ogm.gov.tr>’ den alınmıştır.

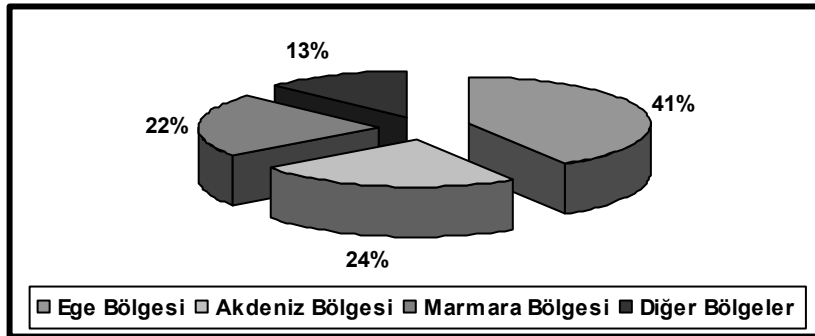

meydana gelmiştir. Zaten Türkiye’deki orman yangınlarının bölgesel dağılımına bakıldığında bu durum açıkça görülür. Ülkemizdeki orman yangınlarının % 41’i Ege bölgesinde, % 24’ü Akdeniz bölgesinde, % 22’si Marmara bölgesinde ve % 13’ü de diğer bölgelerde meydana gelmiştir.¹² Görüldüğü üzere ülkemizdeki orman yangınlarının çok büyük bir bölümü (% 87’i kadar) Ege, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 3. Türkiye’de Orman Yangınları ve Yanan Orman Alanları.

Devreler	Yangın Sayısı	Yanan Orman Alanı (ha)
1937-1949	9204	671 062
1950-1969	14299	422 936
1970-1995	35356	355 905
1996-2002	13102	74 742
1937-2002	71961	1 524 645
Yıllık Ortalama	1107	23 456

Kaynak: <http://www.ogm.gov.tr>’ den alınan verilerden hesaplanmıştır.

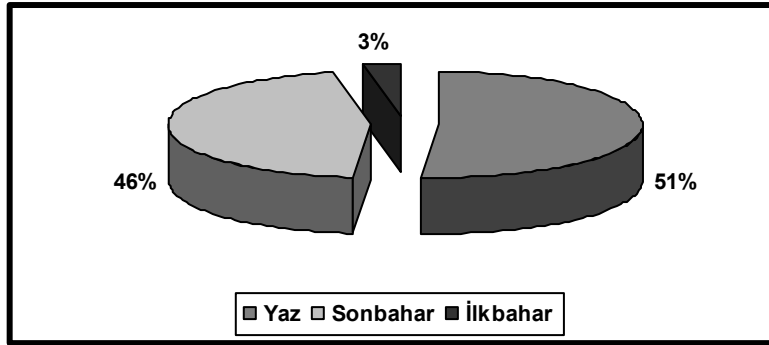
Şekil 3. Türkiye’de Orman Yangınlarının Bölgesel Dağılımı (O.G.M.).

Türkiye, hem doğal ve hem de beşerî nedenlerle oluşabilecek orman yangınları için, uygun koşulların bulunduğu bir ülkedir. Aynı zamanda önemli bir yangın kuşağı olan, Akdeniz havzasında bulunmaktadır. Ülkenin sosyo-ekonomik koşulları ile doğal koşulları da ormanların yanmasının ve yakılmasının nedenleri arasındadır. Subtropikal kuşakta yer alan ülkemizde hâkim olan yarı kurak ve kurak iklim koşulları, uzun bir yaz kuraklığı, çeşitlilik gösteren yeryüzü şekilleri, ormanların fizikî ve fizyolojik özellikleri

¹² <http://www.ogm.gov.tr>’ den alınmıştır.

yangının başlangıç ve gelişme aşamaları ile söndürme aşamasında olumsuzluk yaratan unsurlar olarak dikkati çekmektedir.¹³

Ülkemizde orman yangınlarının % 97’si, yaz kuraklıklarının yaşandığı Haziran-Ekim ayları arasında görülmektedir (Şekil 4). Bunların % 32’si öğle (12.00-15.00) saatleri arasında başlamaktadır. Bu aylar ve bu saatler, subtropikal kuşakta bulunan Akdeniz havzasındaki ülkeler için orman yangınlarının en sık görüldüğü zamanlardır.¹⁴ Türkiye’de görülen orman yangınlarının % 88’i gündüz, % 12’si ise gece saatlerinde çıkmaktadır. Bu veriler değerlendirildiğinde, ülkemizdeki orman yangınlarının nedenini, büyük ölçüde insanın oluşturduğu somut olarak görülür. Çünkü özellikle gündüz saatleri, insan aktivitelerinin en yoğun olduğu zaman dilimidir.

Şekil 4. Türkiye’de Orman Yangınlarının Mevsimlere Dağılımı (1989-2001-O.G.M.).

Türkiye’de son yıllarda büyük orman yangınları meydana gelmiştir. Örneğin, 1979 yılında Marmaris ilçesi Çetibeli mevkinde başlayan orman yangını sonucunda 13 260 hektarlık orman örtüsü yanmıştır. Yine aynı yerde 1996’da çıkan bir başka yangında 7 090 hektar orman örtüsü yok olmuştur (Tablo 4). Bu yangın sonucunda zarar gören orman alanı (7 090 hektar), 1996 yılında yanan toplam orman alanının (14 922 hektar) yaklaşık yarısı

¹³ ŞAHİN, C.,-SİPAHİOĞLU, Ş., 2002, a.g.e., s. 384.

¹⁴ ŞAHİN, C.,-SİPAHİOĞLU, Ş., 2002, a.g.e., s. 384.

kadardır. Bunların dışında Çanakkale ilindeki yangınlar da ülkemizdeki diğer büyük orman yangınlarını oluşturmaktadır.

Tablo 4. Türkiye’de Son Yıllarda Meydana Gelen Büyük Orman Yangınları.

Orman Bölge Müdürlüğü	Yöre	Yangın Çıkış Tarihi	Yanan Alan (ha)
Muğla	Marmaris-Çetibeli	23.09.1979	13 260
Muğla	Marmaris-Çetibeli	27.07.1996	7 090
Çanakkale	İntepe	16.08.1985	6 000
Çanakkale	Eceabat	25.07.1994	4 049

Kaynak: <http://www.ogm.gov.tr>’den alınmıştır.

C. Orman Yangınlarının Sosyal ve Ekonomik Sonuçları

Ormanları sadece odun temin edilen bir doğal kaynak olarak görmemek gerekir. Bunların iklim, su rejimi, erozyon, sağlık, turizm, sanayi ve yurt savunması üzerinde olumlu katkıları bulunmaktadır. Ayrıca yabanî hayvanlara ve diğer bütün canlılara yaşam ortamı olmaları, ormanların bir diğer özelliğini oluşturur.¹⁵ Belirtilen yönleri ile ormanlar en önemli doğal kaynaklardan birisidir.

Orman yangınlarının sosyal ve ekonomik sonuçlarını ortaya koyabilmek için, genel çizgileriyle ormanlarımızın yurt ekonomisine yararları, bir başka ifadeyle ormanların işlevleri üzerinde durulması gerekir. Ormanların işlevlerini özetle şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Orman ürünleri üretim işlevi: Tomruk, maden direği, tel direği, sanayi odunu, kâğıt odunu ve lif yonga üretiminden oluşan yapacak üretimi ve yakacak üretimi olarak önem taşır. Ayrıca ormanlardan çıra, reçine, defne yaprağı ve sığıla yağı gibi ikincil ürünler de üretilmektedir.

2. Hidrolojik işlevi: Orman, su ekonomisini düzenler ve taşkınları önler. Ormanlar ülkelerin su depolarıdır.

¹⁵ ŞAHİN, C.,-SİPAHİOĞLU, Ş., 2002, a.g.e., s. 378.

3. Erozyonu önleme işlevi: Toprakların yüzeysel aşınması, yani erozyon süreci, orman örtüsü ve çalılıklarla örtülü eğimli yüzeylerde, bitki örtüsünden yoksun yüzeylere göre, oldukça azdır. Bugün Türkiye arazisinin % 80’e yakınında etkili olan bu doğal süreç, ülke topraklarını aşındırıp taşımakta ve verimsizleştirmektedir. Bu nedenle de ormanların titizlikle korunması büyük bir önem taşımaktadır.

4. Klimatik işlev: Orman, çeşitli iklim elemanlarını etkileyerek insan yaşamı ve faaliyetleri üzerinde olumlu etkiler yapar. Don, kuraklık, yüksek sıcaklık, rüzgâr, fırtına gibi iklim unsurlarını etkileyerek, insan ve eserlerine verecekleri zararları azaltır.

5. Toplum sağlığı işlevi: Orman bölgeleri, birer klimatizm (iklimle tedavi) bölgesi olarak da büyük önem taşırlar. Orman bitkileri havaya yüksek oranda saf oksijen vererek insanın ruh, beden ve düşünce yönünden güçlenmesini sağlar.

6. Estetik işlev: Orman örtüsü çevreyi süsleyen, güzelleştiren bir unsurdur.

7. Rekreatyone işlev: Ormanlar, birer turistik çekim merkezleri haline gelmektedir. İçerisinde farklı bitkileri ve hayvanları barındıran ormanlar, çeşitli rekreatyoneel aktiviteler için de elverişli ortamları oluştururlar.

8. Ulusal savunma işlevi: Ormanlar, hem savaş ekonomisinin gerektirdiği kimi ürünleri sağlar ve hem de, askerî tesisler ve araçları kamufle eder.

Orman yangınları sonucunda, az önce belirtilen ormanların yararları, ya tamamen ya da kısmen ortadan kalkacaktır. Yangınlar neticesinde biyolojik çeşitliliğin büyük ölçüde zarar görmesi erozyon, heyelân, sel-taşkın ve hava kirliliği gibi doğal afetlerin sayısında ve hızında artışlar meydana gelmesine zemin hazırlamaktadır. Sıcaklık, rüzgâr, nem ve yağış gibi iklim elemanlarını doğrudan etkileyerek insan yaşamını zorlaştırır. Ayrıca yangınlar sonucunda ormanların tahrip olması turizm, sağlık ve orman ürünleri elde etme şeklindeki yararlanmaları da olumsuz yönde etkiler. Türkiye’de özellikle orman içi ve orman yakını yerleşmelerin ekonomik

yararlanma sahalarını oluşturan ormanların, yangınlar sonucunda zarar görmesi, önemli bir sorundur.

Kısaca özetlemek gerekirse orman yangınları, doğal denge bozulmalarına neden olduğu gibi ormanların sağladığı doğrudan veya dolaylı ekonomik yararları da olumsuz yönde etkilemektedir.

D. Orman Yangınlarına Karşı Alınması Gereken Önlemler

Bütün gerekli önlemler alınsa bile, ülkemizde orman yangınlarını tamamen önlemek pek olanaklı görünmemektedir. Çünkü Türkiye, Akdeniz iklimi etkisi altında bulunması nedeniyle, orman yangınlarına karşı oldukça duyarlı bir coğrafi konumdadır. Zaten orman yangınları bakımından duyarlı olan başka ülkelerde de, yangınların çıkmasını ve gelişmesini önleyici çok sayıda önlem alınmakla birlikte, en büyük çaba, *yangınların başlangıç aşamasında büyümeden söndürülmesi* esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, çıkan yangın sayısından ziyade yanan alanın küçük kalmasını sağlayacaktır.¹⁶

Ülkemizde, orman yangınları ile etkin bir mücadele yapılabilmesi için yangın çıkmadan önce, yangın sırasında ve yangın söndürüldükten sonra alınması gereken önlemleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Başka ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de orman yangınlarının esas nedenini, büyük ölçüde insan faktörü oluşturmaktadır. Bu nedenle, öncelikle ülke nüfusunun ormanların önemini kavramış olmaları gerekir. Bu anlamda basın-yayın organlarındaki orman ve orman yangınları ile ilgili programlar artırılabilir. Ancak, bu konuda ve benzer sorunlarda en kalıcı çözüm, *örgün eğitim kurumlarında verilecek sürekli eğitim* olmalıdır. Özellikle ilköğretim kademesinde, ormanların önemi ve ekonomik avantajları konusunda etkin bir eğitim yapılmalıdır.

2- Türkiye’de orman alanlarının yönetimi ve ormancılık çalışmaları, 1961 Anayasa’na dayanılarak çıkarılan 6831 sayılı Orman Kanunu ve ona

---

¹⁶KÜÇÜKOSMANOĞLU, A., 1994, *Ülkemizde Orman Yangınları ve Yangın Sezonları*. İstanbul Üniv. Orman Fak. Dergisi, Sayı: 1-2, Cilt: 44, İstanbul, s. 125.

dayalı yönetmelik hükümlerine göre yürütülmektedir. Nitekim 1982 Anayasası’nın 169. maddesindeki *orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz, ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz* hükmü, orman yangınlarının önlenmesi için önemli bir dayanaktır. Ancak aynı maddenin *devlet ormanı sayılan alanlar, kamu yararı olduğu düşünülen kullanım amaçlarına tahsis edilebilecektir ve bilim ve fen bakımından orman özelliğini kaybetmiş alanların devlet gözetiminden çıkarılması* hükümleri ile yine bu Anayasa’nın 170. maddesinin *eskiden orman iken bu özelliğini kaybettiği öne sürülen alanların orman içi köyler halkına tahsis edilmesi* hükmü gibi yasal boşluklar, zaman zaman kasıtlı olarak ormanlarımızın yakılması sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu tür sakıncaları giderebilmek için 6831 sayılı Orman Kanunu, ormancılık biliminin gereklerine uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.

3- Orman yangınları ile mücadele edebilmek için öncelikle, yangın riskinin ve yangınların fazla olduğu yerler yeniden tespit edilmeli ve bu alanlarda sıcaklık, yağış, bağıl nem ve rüzgâr gibi iklim elemanları sürekli izlenerek yangın sezonlarında çok daha fazla dikkatli olunmalıdır.

4- Yangın riskinin fazla olduğu ormanlık alanların uygun koşulları taşıyan kesimlerinin ulusal park, tabiat parkları gibi koruma alanlarına dönüştürülmesi, orman yangınlarının azaltılmasında bir başka önlem olabilir. Çünkü koruma alanlarındaki beşerî aktiviteler belirli kurallarla denetim altına alınmıştır.¹⁷

5- Yangına duyarlı olan bölgelerdeki ormanlık sahalarda, özellikle yangın mevsimlerinde gerçekleştirilecek turistik aktivitelere, yeni düzenlemeler ve kısıtlamalar getirilmelidir.

6- Türkiye’de 20000 dolayındaki orman içi ve orman kenarı yerleşmede, 10 milyonu aşkın nüfus kitlesi yaşamaktadır. Temel ekonomik faaliyetleri ormancılık olan bu yerleşmelerdeki nüfus, çeşitli ihtiyaçlarını gidermek için ormanları tahrip etmektedirler. Buralarda yangınlar da

---

¹⁷ DOĞANAY, H., 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası. Çizgi Yayınevi, 3. baskı, Konya, s. 148-256.

ormanları tahrip eden bir unsur olarak dikkati çekmektedir. Bu nedenle belirli bir plân dahilinde ve uzun vadede, orman içi ve kenarındaki yerleşmelerin başka yerlere taşınması düşünülebilir. Ancak, böyle bir çözümün zorluğu, orman köylülerinin geçim kaynaklarını çeşitlendirmek gibi alternatifleri gündeme getirebilir.

7- Bir orman yangının erken saptanması, yangının büyümeden denetim altına alınması açısından, son derece önemlidir. Bunun için yangın riskinin fazla olduğu alanlarda ormanlar sabit gözetleme noktaları (kule ve kulübeler), gezici ve sabit gözetçiler, hava araçları ile sürekli olarak gözetilmelidir. 1955 yılında Türkiye’de 512 olan yangın kule ve kulübelerinin sayısı¹⁸ 2000 yılında 883’e ulaşmıştır. Gözetleme noktaları sayısının artırılması ve uygun haberleşme araçları ile donatılması, yangına erken müdahale için büyük bir önem taşır. Bunun yanında gözetleme noktalarındaki görevlilerin de iyi eğitilmiş olması gerekir.

8- Çıkan yangınların büyümeden söndürülmesi için orman alanlarının gerekli yerlerine acil müdahale ekipleri yerleştirilmelidir. Bu ekipler, özellikle yangına hassas yörelerde büyük yarar sağlarlar. Ayrıca, yangın sezonları dışında ekiplerin, orman yangınları konusunda eğitilmelerine devam edilmelidir. Türkiye’de günümüzde yaklaşık 12000 işçi, 5 ay boyunca orman yangınlarıyla mücadele için hazır bekletilir.

9- Orman yangınlarının çıkmasını engellemek için alınan önlemlere koşut olarak, meydana gelen bir yangının saha olarak küçük kalmasını sağlamak bakımından *yangın emniyet yolları* ve *yangın emniyet şeritleri* yapılmaktadır. Yangının yayılmasını engellemek için inşa edilen bu yollar, ayrıca yangın müdahale ekiplerinin ulaşımında da kullanılır.¹⁹ Ormanlarımızda bugün 17219 km kadar yangın emniyet şeridi oluşmuştur. Ancak bu yolların, her yıl yangın mevsiminden önce, temizlenmesi gerekir. Bu da oldukça zor ve masraflı bir bakımdır.

---

¹⁸ ERDEM, R., 1958, *Türkiye’de Orman Yangınlarının Önemi ve Buna Karşı Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Görüşler*. İstanbul Üniv. Orman Fak. Dergisi, Sayı:2, Cilt: 8, İstanbul, s. 5.

¹⁹ ÇANAKÇIOĞLU, H., 1970, *Yangın Emniyet Yolları ve Yangın Emniyet Şeritleri*. İstanbul Üniv. Orman Fak. Dergisi, Sayı: 1, Cilt: XX, İstanbul, s. 124-129.

10- Bilindiği gibi su, dünyanın hemen her ülkesinde çeşitli yangınları söndürmede, kullanılan etkili bir yangın söndürücüdür. Ülkemizde de, hazırlanacak bir plân dahilinde ormanların belirli yerlerine göletler inşa edilebilir. Ayrıca, yangın söndürmekle görevli işgücünün, içme ve kullanma suyunu sağlamak için de ormanlarda çeşmeler, kuyular ve küçük sarnıçlar yapılmalıdır.

11- Türkiye’de yangın riskinin fazla olduğu alanlarda eğim değerlerinin yüksek olması, karadan müdahaleyi zaman zaman güçleştirir. Böyle bir durumda, havadan müdahale, çok daha hızlı ve kolay olur. Ülkemizde 2003 yılı itibariyle Orman Bakanlığı’na bağlı 6 helikopter bulunuyordu. Ayrıca, her yıl 20 helikopter kiralanmaktadır. Belirtilen avantajları nedeniyle orman yangınları ile mücadelede, hava müdahale ekibinin kurulması ve etkin bir hale getirilmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur.

12- Orman yangınına gören vatandaşların 177 numaralı telefona bildirmeleri, yangın yerine erken ulaşılmasına olanak tanıyacaktır. Bu tür duyarlı yaklaşımlar, yangınların büyümeden kontrol altına alınmasını sağlamada büyük bir önem taşır.

13- Yangın söndürüldükten sonra alınacak en önemli önlem ise, yanan sahanın ivedilikle ağaçlandırılmasıdır. Orman Bakanlığı’na bağlı Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü’nce yürütülen çalışmalarda, 1937-2001 yılları arasında, yaklaşık 1.7 milyon ha’lık saha ağaçlandırılmıştır. Bu dönemde bir yılda ortalama 27 554 ha ağaçlandırma yapılmıştır.²⁰

Sonuç

Türkiye ormanları ve ormancılığı için orman yangınlarının olumsuz etkileri, geçmişte olduğu gibi günümüzde ve gelecekte de görülecektir. Çünkü, ülkemizin Akdeniz gibi önemli bir yangın kuşağında bulunması ve bilinçsizlik, orman yangınları için çok uygun bir ortam oluşturmaktadır. Ancak, alınacak çağdaş önlemlerle hem yangın sayısını ve hem de yanan alan miktarını azaltmak, olanaklı görülmektedir. Çok yönlü özellikleri

---

²⁰ <http://www.ogm.gov.tr>’den alınmıştır.

nedeniyle, temel doğal zenginlik kaynaklarımız arasında bulunan ormanlar, özenle korunmalıdır. Unutulmamalıdır ki, Türkiye’de ormanların devamlılığını tehlikeye sokan etkenlerden biri olan yangınlar, ülke insanının da geleceğini tehdit etmektedir.

KAYNAKÇA

- ATALAY, İ., 1994, Türkiye Vejetasyon Coğrafyası. Ege Üniv. Basımevi Bornova, İzmir.
- BAŞ, R., 1965, *Türkiye’de Orman Yangınları Problemi ve Bazı Klimatik Faktörlerin Yangınlara Etkilerini Üzerine Araştırmalar*. İstanbul Üniv. Orman Fak. Dergisi, Sayı: 2, Cilt: XV, İstanbul.
- ÇANAKÇIOĞLU, H., 1970, *Yangın Emniyet Yolları ve Yangın Emniyet Şeritleri*. İstanbul Üniv. Orman Fak. Dergisi, Sayı: 1, Cilt: XX, İstanbul.
- DOĞANAY, H., 1988, Türkiye Ekonomik Coğrafyası. Çizgi Kitabevi, Konya.
- DOĞANAY, H., 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası. Çizgi Yayınevi, 3. baskı, Konya.
- ERDEM, R., 1958, *Türkiye’de Orman Yangınlarının Önemi ve Buna Karşı Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Görüşler*. İstanbul Üniv. Orman Fak. Dergisi, Sayı:2, Cilt: 8, İstanbul.
- GÖNENÇGİL, B., 1990, *Türkiye’de Orman Yangınları Üzerinde Fön Karakterindeki Hava Hareketlerinin Etkileri*. İstanbul Üniv. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı: 7, İstanbul.
- GÜNEY, E., 2003, Çevre ve İnsan (Toplum Doğa İlişkileri). Çantay Kitabevi, İstanbul.
- HAKYEMEZ, A., 1995, *Muğla Orman Bölge Müdürlüğü’nde Orman Yangınları*. İstanbul Üniv. Orman Fak. Dergisi, Sayı:1-2, Cilt: 45, İstanbul.
- KÜÇÜKOSMANOĞLU, A., 1994, *Ülkemizde Orman Yangınları ve Yangın Sezonları*. İstanbul Üniv. Orman Fak. Dergisi, Sayı: 1-2, Cilt: 44, İstanbul.
- MOL, T., 1993, *Orman Yangınları*. İstanbul Üniv. Orman Fak. Dergisi, Sayı: 3-4, Cilt: 43, İstanbul.

Türkiye’de Orman Yangınları ve Alınması Gereken Önlemler

- ÖZEY, R., 2001, Günümüz Dünya Sorunları. Aktif Yayınevi, İstanbul.
- SEVER, R., 2002, *Sürdürülebilirlik Bakımından Şavşat Ormanları*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 8, Konya.
- ŞAHİN, C.,-SİPAHİOĞLU, Ş., 2002, Doğal Afetler ve Türkiye. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI, 1999, Türkiye’nin Çevre Sorunları. Türkiye Çevre Vakfı Yay., Önder Matbaa, Ankara.
- <http://www.ogm.gov.tr>